

Bryologická exkurze do okolí Štramberka

Bryological field trip to the surroundings of Štramberk town

ZBYNĚK HRADÍLEK¹ & JANA TKÁČIKOVÁ²

1) Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra botaniky,
Šlechtitelů 27, CZ-783 71 Olomouc; e-mail: zbynek.hradilek@upol.cz

2) Muzeum Beskyd Frýdek-Místek,
Hluboká 66, CZ-738 01 Frýdek-Místek; e-mail: jana.tkacikova@muzeumbeskyd.com

Abstract: A bryological field trip around the town of Štramberk took place on April 9, 2022. A total of 56 bryophyte taxa were found comprising seven liverworts and 49 mosses. Nine of them are counted in the red list. The most interesting finds included *Timmia bavarica*, *Didymodon sinuosus*, *Plagiopus oederianus* and *Seligeria pusilla*.

Keywords: bryophytes, Czech Republic, liverworts, Moravia, mosses

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Kučera et al. (2012)

První exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS v roce 2022 se uskutečnila v sobotu 9. dubna, byla zaměřena na mechorosty a zamířila do Štramberka. Přítomno bylo šest účastníků. Vedení exkurze se ujal Zbyněk Hradílek.

Štramberk a jeho okolí je přírodovědeckou perlou severní Moravy. Bylo proto jen otázkou času, kdy tam zamíří další z exkurzí Moravskoslezské pobočky ČBS, tentokrát zaměřená především na mechorosty. Zájem bryologů (a také botaniků, které zajímaly i mechorosty) o okolí Štramberka byl i v minulosti značný. Nebylo snad moravského bryologa, který by do Štramberka někdy nezavítal. Pozornost poutal především majestátní Kotouč. Jeho bílé jižní a západní svahy zářily do daleka, aby nenechal nikoho na pochybách o florogenetickém významu toho místa. Do dnešní doby z něj bohužel zůstal jen žalostný zbytek. Kdo by chtěl zhlédnout Kotouč ještě v téměř nedotčené podobě alespoň na velkoplošné fotografii, má možnost v Muzeu Šipka ve Štramberku. Bryofloru Štramberka a okolí, jakož i minulost bryologických průzkumů území, shrnuli Duda & Pilous (1997, 1998). Novodobý zájem o mechorosty okolí Štramberka vyvolala exkurze v rámci floristického kurzu České botanické společnosti v Novém Jičíně v roce 1999. Během exkurze do Štramberka byly ověřeny výskyty některých fyto geograficky zajímavých druhů mechorostů (Hradílek & Kubešová 2004). V několika dalších letech probíhal bryologický průzkum v aktivním lomu Kotouč (Buryová & Hradílek 2006, Hradílek nepubl.) a také v okolí jeskyně Šipky (Plášek 2008, Hradílek 2019). Mechorostů si všimli také Kocián & Kubešová (2014) a Hlisenkovský (2015).

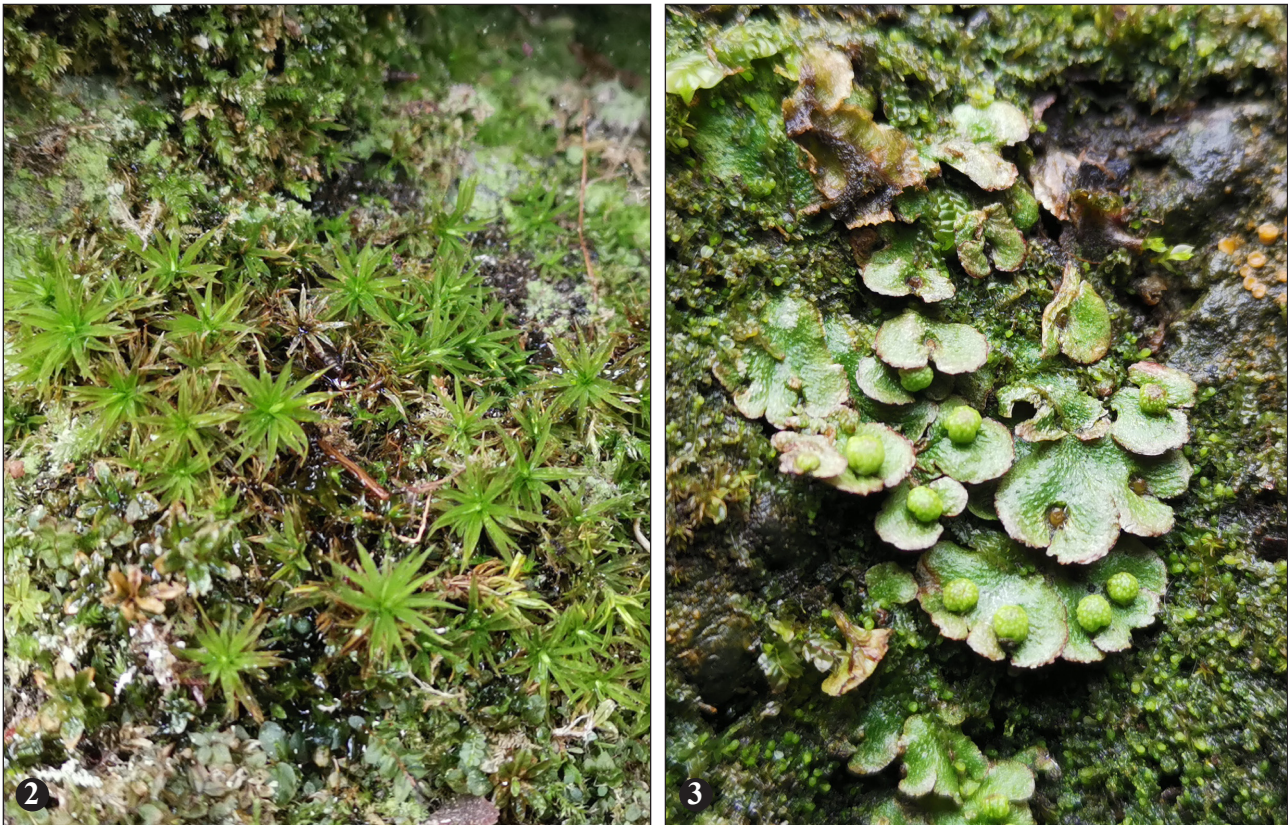
Do Štramberku jsme přijeli rovnou s několika konkrétními cíli: a) ověřit výskyt kriticky ohroženého mechu *Entosthodon muhlenbergii*, b) prozkoumat mechorosty Zámeckého vrchu, c) pokusit se ověřit již dlouho nepozorovanou játrovku *Cololejeu-*



Obr. 1. Téměř zimní dubnové počasí bohužel nepřálo bryologickému bádání v bývalém vápencovém lomu na Horní Kamenárce. – Foto P. Kocián

nea rossettiana, a tak nějak spíš z nouze, pod tlakem meteorologických podmínek, byl zařazen ještě cíl d) ověřit růst vzácného mechu *Philonotis marchica* v botanické zahradě pana P. Pavlíka, kam byl před lety přemístěn v rámci záchrany z nedalekého aktivního lomu Kotouč.

Především kvůli nepřilíš přátelským povětrnostním podmínkám se stanovené cíle nepodařilo splnit. Mech *Entosthodon muhlenbergii*, pokud na Horní Kamenárce stále roste, se skrýval pod sněhem (obr. 1), na strmé svahy Zámeckého vrchu jsme se z bezpečnostních důvodů ani nevypravili, játrovku *Cololejeunea rossettiana* jsme i přes několik párů očí nenašli a mech *Philonotis marchica* v botanické zahradě nenalezli. Zato ale další bryologické zajímavosti jako např. *Didymodon sinuosus*, *Mannia fragrans*, *Plagioopus oederianus*, *Reboulia hemisphaerica* a *Timmia bavarica* jsme viděli a demonstrovali. Populace jmenovaných druhů jsou vcelku početné nebo rostou na více místech a nejsou tak aktuálně ohrožené. Celkem jsme zaznamenali 56 taxonů mechorostů (7 druhů játrovek a 49 druhů mechů). Z nich jeden náleží k silně ohroženým druhům (*Timmia bavarica*, obr. 2), tři patří mezi ohrožené (*Didymodon sinuosus*, *Plagioopus oederianus*, *Seligeria pusilla*), dva jsou blízce ohrožení (*Mannia fragrans*, *Reboulia hemisphaerica*, obr. 3) a čtyři patří k taxonům vyžadujícím pozornost (*Pedinophyllum interruptum*, *Hypnum vaucheri*, *Philonotis calcarea*, *Plasteurhynchium striatulum*).



Obr. 2. Porost podnožitky bavorské (*Timmia bavarica*) na vápencových skalkách u jeskyně Šipka. – Obr. 3. Koženka polokulovitá (*Reboulia hemisphaerica*) rostoucí na stěnách jeskyně Šipka. – Foto P. Kocián

Použité zdroje

- Buryová B. & Hradílek Z. (2006): Clonal structure, habitat age, and conservation value of the moss *Philonotis marchica* in Kotouč quarry (Czech Republic). – *Cryptogamie, Bryologie* 27 (3): 375–382.
- Hlisnikovský D. (2015): *Mannia fragrans* (Balbis) Frye et L. Clark. – In: Dančák M., Kocián P. & Hlisnikovský D. [eds], *Zajímavé botanické nálezy z regionu severní Moravy a Slezska IX.*, *Acta Musei Silesiae, Scientiae Naturales* 64: 219–240.
- Duda J. & Pilous Z. (1997): *Mechorosty Štramberka a okolí – 1.* – *Časopis Slezského zemského muzea, série A, Vědy přírodní* 46: 209–218.
- Duda J. & Pilous Z. (1998): *Mechorosty Štramberka a okolí – 2.* – *Časopis Slezského zemského muzea, série A, Vědy přírodní* 47: 65–87.
- Hradílek Z. (2019): *Bryologický inventarizační průzkum NPP Šipka.* – Ms. [Depon. in: *Ústřední seznam ochrany přírody, Praha*].
- Hradílek Z. & Kubešová S. (2004): *Mechorosty nalezené během exkurzí na floristickém kurzu ČBS v Novém Jičíně (1999).* – *Zprávy České botanické společnosti* 39: 459–462.
- Kocián P. & Kubešová S. (2014): *Mech Plagiopus oederianus stále roste ve Štramberském krasu.* – *Acta Carpathica Occidentalis* 5: 20–23.
- Kučera J., Vaňa J. & Hradílek Z. (2012): *Bryophyte flora of the Czech Republic: updated checklist and Red List and a brief analysis.* – *Preslia* 84: 813–850.
- Plášek V. (2008): *Inventarizační průzkum mechorostů NPP Šipka.* – Ms. [Depon. in: *Ústřední seznam ochrany přírody, Praha*].

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavili J. Tkáčiková a Z. Hradílek)

Nálezy označené (FMM) jsou dokladovány v herbáři Muzea Beskyd Frýdek-Místek (sběry Jany Tkáčikové).

Seznam lokalit

1. 76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramberk (distr. Nový Jičín): PP Kamenárka, travnatý severovýchodní okraj lomu se skalkami, 49°35'27"N, 18°07'25"E, asi 470–480 m n. m.
2. 76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramberk (distr. Nový Jičín): botanická zahrada pana P. Pavlíka, 49°35'18"N, 18°07'31"E, 425 m n. m.
3. 76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramberk (distr. Nový Jičín): NPP Šipka, vlastní jeskyně Šipka a okolí turistického chodníku od vstupu do Národního sadu až po bustu L. Janáčka, 49°35'15"N, 18°07'09"E (jeskyně Šipka), 425–475 m n. m.
4. 76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramberk (distr. Nový Jičín): NPP Šipka, Jurův kámen, 49°35'08"N, 18°07'03"E, 495 m n. m.

játrovky

Chiloscyphus profundus: 3 (FMM);

Leiocolea bantriensis: 3 (FMM);

Mannia fragrans (LR-nt): 1 (FMM), 4 (FMM);

Pedinophyllum interruptum (LC-att): 3 (FMM); *Plagiochila porelloides*: 3; *Porella platyphylla*: 3 (FMM);

Reboulia hemisphaerica (LR-nt): 1, 3 (FMM).

mechy

Abietinella abietina var. *abietina*: 1, 2, 4; *Alleniella besseri*: 3; *Amblystegium serpens*: 2 (FMM);

Anomodon viticulosus: 3; *Atrichum undulatum*: 3;

Barbula unguiculata: 2 (FMM), 3 (FMM); *Brachythecium tommasinii*: 3 (FMM); *Bryum argenteum*: 4; *B. moravicum*: 3;

Calliergonella cuspidata: 2; *Ctenidium molluscum*: 3;

Didymodon rigidulus: 2 (FMM); *D. sinuosus* (VU): 3; *Drepanocladus aduncus*: 2 (FMM);

Encalypta streptocarpa: 3 (FMM); *E. vulgaris*: 4 (FMM); *Eurhynchium angustirete*: 3 (FMM);

Exsertotheca crispa: 3 (FMM);

Fissidens dubius: 3 (FMM); *F. gracilifolius*: 3 (FMM); *Funaria hygrometrica*: 4;

Herzogiella seligeri: 3; *Homalothecium lutescens*: 1 (FMM), 4; *Hypnum vaucheri* (LC-att): 2 (FMM), 4;

Leskea polycarpa: 3 (FMM);

Mnium stellare: 3;

Nyholmiella obtusifolia: 3;

Orthotrichum anomalum: 1, 2, 4; *O. pumilum*: 3; *Oxyrrhynchium hians*: 3 (FMM);

Palustriella commutata: 2 (FMM); *Philonotis calcarea* (LC-att): 2 (FMM); *Plagiomnium rostratum*: 3 (FMM); *P. undulatum*: 3 (FMM); *Plagiopus oederianus* (VU): 3 (FMM); *Plasteurhynchium striatulum* (LC-att): 3 (FMM); *Platygyrium repens*: 3;

Rhynchostegium murale: 2, 3 (FMM);

Seligeria pusilla (VU): 3; *Syntrichia ruralis* var. *ruralis*: 2; *S. virescens*: 3 (FMM);

Taxiphyllum wissgrillii: 3 (FMM); *Tetraphis pellucida*: 3; *Thuidium assimile*: 1, 4; *Timmia bavarica* (EN): 3 (FMM); *Tortella inclinata*: 2 (FMM); *T. tortuosa*: 1, 2, 3; *Tortula caucasica*: 3 (FMM); *T. muralis* subsp. *muralis* var. *muralis*: 1, 2.